

1. ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΟΛΟ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΣΕ ΜΙΑ ΟΘΟΝΗ

Μέσο: ΠΟΛΙΤΗΣ

Ημ. Έκδοσης: . . . 13/02/2022 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 13/02/2022

Σελίδα: 1

**ΚΥΡΙΑΚΟΣ
ΚΟΚΚΙΝΟΣ**
*Υφυπουργός
Καινοτομίας*
**Όλο το κράτος
σε μια οθόνη**
ΣΕΛ. 26-27

1. ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΟΛΟ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΣΕ ΜΙΑ ΟΘΟΝΗ

Μέσο:ΠΟΛΙΤΗΣ

Ημ. Έκδοσης: ...13/02/2022 Ημ. Αποδελτίωσης: ...13/02/2022

Σελίδα:23

Όλο το κράτος σε μια οθόνη

Οι υπό ανάπτυξη ψηφιακές υποδομές θα καταστήσουν φιλικότερες τις σχέσεις πολιτών - κράτους. Ετοιμάζεται το Digital Services Factory με 600 υπηρεσίες. Ο Κυριάκος Κόκκινος στον «Π».

Ο ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ ΓΙΑ ΤΟ DIGITAL SERVICES FACTORY, ΤΟ ΣΤΟΙΧΗΜΑ ΤΗΣ ΨΗΦΙΟΠΟΙΗΣΗΣ,

Έρχονται 600 υπηρεσίες του κράτους σε μια

Τι κι αν πέρασαν μόλις δύο χρόνια από τη δημιουργία του υπουργείου Έρευνας, Καινοτομίας και Ψηφιακής Πολιτικής, ο θετικός αντίκτυπός του, ιδιαίτερα την περίοδο της πανδημίας, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί. Ο υφυπουργός Καινοτομίας Κυριάκος Κόκκινος παραμένει οραματιστής και αισιόδοξος ότι η Κύπρος μπορεί να κερδίσει το στοίχημα της ψηφιοποίησης, το οποίο θεωρεί και προσωπικό του στοίχημα. Δεν διατάζει να παραδехτεί λανθασμένους χειρισμούς αλλά και να ασκήσει κριτική για τα κακώς έχοντα του Δημοσίου τομέα. Επιθυμία του, η σφραγίστηκαν κριτικά σκεπτόμενων πολιτών, που να προβληματίζονται, να αμφισβητούν και να προσαρμόζονται στις σύγχρονες απαιτήσεις των καιρών.

Συνέντευξη στον ΓΙΩΡΓΟ ΠΥΡΙΣΙΗ

Είναι αρκετή η πρόοδος που έχει γίνει μέχρι στιγμής σε ό,τι αφορά την ψηφιοποίηση; Πιάνει οι δείκτες; Η Κύπρος σε ό,τι αφορά την ψηφιοποίηση βρίσκεται σε σχετικά χαμηλό επίπεδο, συγκριτικά με άλλες χώρες της ΕΕ, παρά το ότι έχουμε κάνει μεγάλη βελτίωση στον δείκτη DESI. Με τη δημιουργία του υπουργείου μετά από δύο χρόνια, καταφέραμε να αναβούμε τρεις θέσεις και είμαστε τώρα στην 21^η θέση στον πίνακα κατάταξης.

Και οι μελλοντικοί στόχοι;

Ο στόχος είναι σε τρία με πέντε έτη να είμαστε μεταξύ της 5^{ης} και 13^{ης} θέσης στον συγκεκριμένο δείκτη. Έχουμε τη διάθεση και τη δημιουργικότητα να το πετύχουμε αυτό. Οι δείκτες αυτοί έχουν τέσσερις βασικούς πυλώνες. Ο πρώτος είναι οι κυβερνητικές υπηρεσίες, ο δεύτερος πυλώνας η συνδεσιμότητα της χώρας με γρήγορο και φθινό διδύκιο, ο τρίτος είναι το ανθρωπινό δυναμικό και ο τέταρτος πυλώνας είναι η ψηφιακή διασύνδεση μεταξύ ιδιωτικού και Δημόσιου τομέα στην καθημερινότητα των πολιτών.

Εσείς είστε ικανοποιημένος με τα αποτελέσματα;

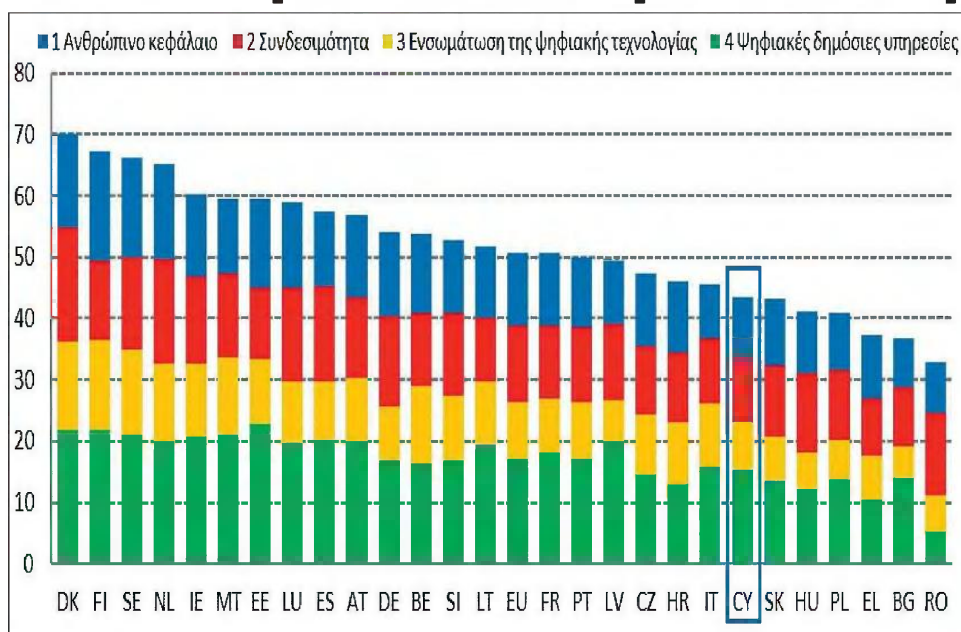
Αν τα λάβουμε όλα αυτά υπόψη, η Κύπρος στις κυβερνητικές υπηρεσίες έχει φτάσει στη 19^η θέση. Στη συνδεσιμότητα είμαστε αρκετά πίσω, έχουμε ακριβώς και αργό διδύκιο. Αυτό πρέπει να τα βελτιώσουμε.

Αρα πού να εστιάσουμε;

Να εστιάσουμε στο κομμάτι κυβερνητικές υπηρεσίες. Κάποιοι είναι ψηφιακά συνδεδεμένες και άλλες όχι. Το υπουργείο από δημιουργίας του έπρεπε να δώσει έμφαση σε αυτό που ταλαιπωρούν τον πολίτη και τις επιχειρήσεις στην επαφή τους με το κράτος. Παράδειγμα, επιδόματα, αίτηση ασθενείας, όλα αυτά είναι συνυφασμένα με τις σύγχρονες απαιτήσεις του πολίτη. Οι υφιστάμενες διαδικασίες και η ανάγκη για φυσική παρουσία για διεκπεραίωση συναλλαγών ταλαιπωρούν διαρκώς τους πολίτες, με πηγάνε έλα, επιστολές, διευκρινίσεις. Έχουμε κάνει μία προτεραιοποίηση όλων των υπηρεσιών που αφορούν πολίτες και επιχειρήσεις, -αριθμικά πάνω από 400 υπηρεσίες- και εργαζόμαστε για τη δημιουργία ενός ενιαίου τρόπου ανάπτυξής τους, με σύγχρονη μεθοδολογία και πολιτικο-νική προσέγγιση.

Μπορεί η Κύπρος από μόνι της να δημιουργήσει όλες αυτές τις υπηρεσίες; Έχουμε κάποια χώρα πρότυπο ή κάποιον δικό μας μοντέλο;

Η χώρα στην Ευρώπη η οποία είναι το πιο προχωρημένο σύστημα είναι το Ηνωμένο Βασίλειο. Είναι το πιο φιλικό

«Ήδη έχουμε συνάψει μια συμφωνία με το Ηνωμένο Βασίλειο και μέχρι στιγμής είμαστε στα δύο τρίτα της διαδρομής για την υλοποίηση αυτού του έργου, υπό την ονομασία Digital Services Factory»

σύστημα στην Ευρώπη και ένα από τα καλύτερα στον κόσμο. Ήδη έχουμε συνάψει μια συμφωνία με το Ηνωμένο Βασίλειο και μέχρι στιγμής είμαστε στα δύο τρίτα της διαδρομής για την υλοποίηση αυτού του έργου.

Αυτό το έργο το ονομάσαμε Digital Services Factory, η ομάδα από την Κύπρο δουλεύει με συμβούλους από το Ηνωμένο Βασίλειο και θα φτιάξουν το gov.cy με βάση το πρότυπο gov.uk.

Πώς θα λειτουργεί αυτό;

Ο πολίτης θα μπορεί να μπει στην ιστοσελίδα η οποία θα είναι πολιτικο-νική και η οποία θα διαχωρίζεται σε θεματικές, αναλόγως του τι ανάγκες έχει ο πολίτης. Αυτή τη στιγμή έχουμε 120 υπηρεσίες έτοιμες και η Digital Services Factory θα εμπλουτίζεται συνεχώς. Είναι μια ριζική αλλαγή αυτό

που πάμε να κάνουμε, αλλά και προσωπικό στοίχημα. Η δομή αυτής της υπηρεσίας θα είναι τόσο εύχρηστη, που θα μπορεί να τη χρησιμοποιήσει σχεδόν όλος ο πληθυσμός της χώρας.

Στόχος αυτού του μεγάλου προτζεκτ είναι να συμπεριλάβει 600 υπηρεσίες. Προτιμήσαμε να γίνει σοβαρή δουλειά, η οποία θα παραμείνει για δεκαετίες, και να πάμε με πιο σταθερά βήματα. Αυτή η δουλειά δεν είναι δουλειά μιας κυβέρνησης ή ενός μόνο υπουργού. Πρέπει να βάσουμε όλο το υπόβαθρο και στη βάση αυτή να κτισουμε τις υπηρεσίες ώστε να διατηρηθεί στον χρόνο.

Πόσο Βασίλειο το υπουργείο κατά τη διάρκεια της πανδημίας κράτος;

Αν το σκεφτείτε, είναι συγκυρία το γεγονός ότι το υπουργείο ξεκίνησε 1η του Μάρτιου του 2020 και ακολούθησε το πρώτο lockdown στις 24 Μαρτίου. Θα σας αναφέρω κάτι που δεν ανέφερα ξανά. Όταν αποφασίστηκε το πρώτο lockdown και τα μέτρα στήριξης, σε εργαζομένους και επιχειρήσεις, μέσα στα μέτρα ήταν και διάφορα επιδόματα. Προσωπικά, είχα ρωτήσει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας πώς θα γίνει αυτό, αφού δεν υπήρχαν καθόλου ψηφιακές υποδομές. Τότε είπα χαρακτηριστικά πως θα δημιουργηθεί κοινωνική αναταραχή. Ούτε καν αιτήσεις σε χαρτί δεν είχαμε για αυτά τα επιδόματα. Τότε με ρώτησε πόσο χρόνο χρειαζόμασταν για να προχωρήσουμε ψηφιακά. Ακολούθως και για τρεις εβδομάδες, και σε συνεργασία με την υπουργό Εργασίας και λειτουργούς του υπουργείου, αλλά και ιδιώτες, πολλοί από τους οποίους ήρθαν άμισθοι, καταφέραμε να κάνουμε πλατφόρμα υποβολής, διεκπεραίωσης και πληρωμής όλων των επιδομάτων του κορωνοϊού, μέσα σε τρεις εβδομάδες. Σημασία έχει ότι ο κόσμος πληρώθηκε και συνεχίζει να πληρώνεται.

Όμως, είχαμε και κάποια προβλήματα με την πύλη εμφολάωσης, αυτό πόσο εθελείς;

Ακόμα και τα παράνομα και οι επικρίσεις που υπήρχαν όσον αφορά την πύλη εμφολάωσης ήταν θεωρώ υπερ-

βολικά. Ήμασταν μέσα στις τρεις πρώτες χώρες της Ευρώπης που είχαμε δώσει επιλογές για να κλείνει ραντεβού ο κόσμος, την ώρα που θέλει, τη μέρα που θέλει και το εμβόλιο που θέλει (είχαμε 1 μοναδική χώρα στον κόσμο που δώσαμε επιλογή εμβολίου). Η πλατφόρμα σχεδιάστηκε για να κλείνεται 30 με 40 χιλιάδες ραντεβού την ημέρα, σε 24ωρη βάση. Πολλές ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Ελλάδα και η Ιταλία, δεν είχαν καν πλατφόρμα, εκρόταν απλά ένα μήνυμα στο κινητό, χωρίς οποιαδήποτε επιλογές, όπως εμείς. Ο κόσμος έμπαινε και ήθελε να επιλέξει συγκεκριμένα εμβόλια και αρκετοί έβαλαν και δυο και τρία άτομα να τους κλείσουν το εμβόλιο που θέλουν, για να έχουν πιο μεγάλες πιθανότητες να βάλουν το εμβόλιο της προτίμησής τους. Αυτό οδήγησε σε υπερφόρτωση και έπεφτε η πλατφόρμα, αφού, αντί 30 με 40 χιλιάδες άτομα που ήταν ο μέγιστος αριθμός, έμπαιναν 100 χιλιάδες. Ήταν πρόβλημα του προγράμματος των εμβολιασμών, όχι τεχνικό ζήτημα. Αυτό δεν το λέω για να δικαιολογηθώ, κατανοώ την απογοήτευση του κόσμου. Τα ίδια προβλήματα είχαν όμως και πολλές άλλες πιο ανεπτυγμένες χώρες από εμάς. Μερικά παραδείγματα είναι το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιαπωνία που το σύστημα ήταν δυο βδομάδες κάτω, η Γαλλία, η Ιρλανδία, οι ΗΠΑ. Όμως, αντί να δούμε το ποτήρι μισογεμάτο και να κατανοήσουμε πως είχαμε αυτό το εργαλείο για να βοηθηθούμε, επειδή τρεις φορές μέσα σε πέντε μήνες έπεσε η πλατφόρμα, κάποιοι ασκούσαν κριτική απλά για πολιτικές σκοπιμότητες και για να κερδίσουν πόντους.

Μπορείτε να μας αναφέρετε χειροπιαστά παραδείγματα όσον αφορά τα επιδόματα;

Σήμερα υπάρχουν 25 με 28 χιλιάδες αιτήσεις επιδόματος, οι οποίες είναι απλήρωτες. Έχουμε αναλάβει μέχρι στιγμής τα πιο σημαντικά επιδόματα, τα οποία έχουν και τη μεγαλύτερη επίδραση στην καθημερινότητα του πολίτη, ενώ λαμβάνουμε υπόψη τα πρότυπα και τις προδιαγραφές που έχουμε θέσει και προχωρούμε. Σας επόμενες βδομά-

δες, θα ανακοινώσουμε το επίδομα ανεργίας και τη θεσμοθετημένη σύνταξη, ενώ τους επόμενους μήνες θα ανακοινωθούν 31 υπηρεσίες πριν να παρουσιαστούμε το gov.cy.

Αν θυμάστε, την περίοδο του κορωνοϊού, Δεκέμβριο του 2020, υπήρχαν ουρές χιλιομέτρων στις Κοινωνικές Ασφαλίσεις. Αυτά πλέον ανήκουν στο παρελθόν. Πλέον είναι ηλεκτρονικά. Έχει πληρωθεί μέχρι στιγμής 1,6 δισ. ευρώ και έχουν γίνει πέραν των 830.000 ηλεκτρονικών συναλλαγών. Γίνεται τεράστια δουλειά στην ηλεκτρονική διακυβέρνηση. Άλλο παράδειγμα είναι το saferpass. Αυτό τα πράγματα δεν έγιναν από τη μια μέρα στην άλλη. Όμως, καταφέραμε να τα εφαρμόσουμε σε χρόνο ρεκόρ.

Τα σφάλμα που λαμβάνετε από τις μέχρι στιγμής υπηρεσίες ποια είναι;

Είναι εξαιρετικά θετικά. Ιδιαίτερα το ETEK είναι πολύ ευκαριαστικό, γιατί λύσαμε αρκετά προβλήματα που αφορούν τις υπηρεσίες της Πολεοδομίας και του Κτηματολογίου.

Έχετε πρόβλημα στην Κύπρο όσον αφορά εξειδικευμένο προσωπικό;

Η έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού είναι ένα τεράστιο πρόβλημα, όχι μόνο στην Κύπρο αλλά και στις χώρες της νότιας Ευρώπης. Η ζήτηση για εργατικό δυναμικό με ειδικευμένο στο ICT είναι τεράστια, αλλά η προσφορά είναι πολύ πιο μικρή. Ειδικά στην Κύπρο είναι μεγάλο πρόβλημα, το ποσοστό των εργαζομένων που απασχολούνται σε ICT είναι 2,4% του ενεργού εργατικού δυναμικού, ενώ στις ανεπτυγμένες χώρες είναι 6% με 7%. Ακόμα και οι νέοι απόφοιτοι μας σε ICT είναι πιο κλειστοί από τον μέσο ευρωπαϊκό όρο. Υπάρχει μια νοοτροπία στην Κύπρο που δεν προωθεί την κατεύθυνση ανάμεσα στους νέους μας σε θετικές ενδιαιτήσεις. Επίσης, ένα πρόβλημα είναι η εξειδίκευση στον τομέα της πληροφορικής.

Αλλάξ;

Υπάρχουν σήμερα απόφοιτοι στα κυπριακά πανεπιστήμια που τελειώ-

ΤΟΥΣ ΛΑΝΘΑΣΜΕΝΟΥΣ ΧΕΙΡΙΣΜΟΥΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ

οθόνη υπολογιστή

νουν, παραδείγματος χάρι, πληροφορική και δεν εξειδικεύονται.

Επομένως, τα πανεπιστήμια έχουν ρόλο να διαδραματίσουν... εσείς τι κάνετε για αυτό;

Ναι, τα πανεπιστήμια έχουν ρόλο να διαδραματίσουν σε αυτό το θέμα. Είχα συναντήσεις με τους πρυτάνεις των πανεπιστημίων μας (ιδιωτικών και δημοσίων) τους τελευταίους μήνες και τους ανέφερα πως τα προγράμματά τους θα πρέπει να ευθυγραμμιστούν με τις ανάγκες της αγοράς. Τους είπα πως τα προγράμματα είναι 10 με 15 χρόνια πίσω από τις ανάγκες της αγοράς. Λόγω αυτού του προβλήματος έχουμε εταιρείες πληροφορικής ξένων συμφερόντων, κυρίως στη Λεμεσό, που απασχολούν ξένο εργατικό δυναμικό στον τομέα της πληροφορικής και παρεμφερών κλάδων, αριθμός που ανέρχεται σε 9.500 άτομα, διότι δεν βρίσκουν Κύπριους. Και έρχονται αυτές οι εταιρείες οι οποίες θέλουν να μεταφέρουν και άλλες εργασίες τους στην Κύπρο και μας αναφέρουν ότι, επειδή δεν υπάρχουν Κύπριοι, αναγκάζομαστε να φέρουμε εργατικό δυναμικό από ξένες χώρες, όμως το κόστος είναι αρκετά υψηλό και αυτό είναι αποτρεπτικό, διότι πρέπει να πληρώνουν διαμονή, εκπαίδευση των παιδιών τους κτλ. Μας αναφέρουν πως, εάν προσαρμόσετε τα προγράμματά σας στα πανεπιστήμια με αυτά της αγοράς και ωθήσετε περισσότερους νέους στον τομέα της πληροφορικής, οι εταιρείες αυτές είναι έτοιμες να προσλάβουν Κύπριους.

Το υφυπουργείο έχει ανάγκη προσωπικού;

Στις ανάγκες όσον αφορά το προσωπικό του υφυπουργείου, το ομολογώ πως έχω αποτύχει. Ένα υφυπουργείο με αυτήν τη δομή και την αποστολή θα έπρεπε να στελεχωθεί με αρκετά εξειδικευμένο προσωπικό (high skilled), για να φέρει εις πέρας τον στόχο του. Οι διαδικασίες όμως του Δημοσίου είναι αρκετά χρονοβόρες. Χρειάζονται εγκρίσεις συντεχνιών, μετά να προχωρήσουν στο Τμήμα Προσωπικού του Υπουργείου Οικονομικών, να εγκρι-

Παρά το ότι οι ακαδημαϊκές μου γνώσεις επικεντρώνονται σε θετικές επιστήμες, για εμένα το πιο σημαντικό στοιχείο για αλλαγή είναι η παιδεία. Η παιδεία στην Κύπρο πρέπει να αλλάξει

θούν για νομοτεχνικό έλεγχο από τη Νομική Υπηρεσία, να έρθουν πίσω συγκεκριμένα, να εγκριθούν από τη Βουλή, να έρθουν πίσω από τη Βουλή οι εγκρίσεις, μετά προκηρύσσουμε τις θέσεις, να έρθουν τα βιογραφικά, να περάσουν από την ΕΔΥ, να προχωρήσουμε σε συνεντεύξεις. Αυτή η διαδικασία είναι απάνθρωπη! Και ισχύει για όλα τα υπουργεία. Δεν είναι δυνατόν να λέω ότι στήνω υφυπουργείο και τον πρώτο υπάλληλο μετά από όλην αυτήν τη διαδικασία που σας προανέφερα να τον προσλαμβάνω σε τρία χρόνια. Η θητεία μου τρία χρόνια είναι.

Και πώς τα βγάζετε πέρα;

Έχουμε 350 υπαλλήλους, από τμήματα άλλων κρατικών υπηρεσιών με τις υφιστάμενες γνώσεις που είχαν προηγουμένως. Όμως, τολμάω να το

πω κάποιοι από αυτούς με ισχυρή αντίσταση προς την αλλαγή αφού δεν θέλουν να προσαρμοστούν στις απαιτήσεις της νέας πραγματικότητας. Κάποιοι αρνούνται, κάποιοι όμως δείχνουν ενδιαφέρον. Υπάρχει ένα 10% με 20% του προσωπικού του Υφυπουργείου που είναι εξαιρετικοί, έχει ένα 30% με 40% οι οποίοι είχαν τη δυνατότητα να αποδώσουν πολύ περισσότερο αλλά δεν τους έχει δοθεί η απαραίτητη κουλτούρα, η προσοχή και το κίνητρο να αποδώσουν και υπάρχει και ένα 20% οι οποίοι χρειάζονται μεγαλύτερη περίοδο προσαρμογής. Και σε αυτό το 20% είναι που πρέπει να ενσκήψουμε και να επηρεάσουμε και να εμπνεύσουμε.

Άρα το πρόβλημα είναι στο Δημόσιο και στην κουλτούρα που υπάρχει...

Για να γίνει ο εκσυγχρονισμός του κράτους, αυτό δηλαδή που ονομάζουμε μεταρρύθμιση της δημόσιας υπηρεσίας, της δικαιοσύνης, του εκπαιδευτικού συστήματος, πρέπει να αγγίξουμε τέσσερις πυλώνες. Πρώτος πυλώνας είναι η αλλαγή των συστημάτων των υπηρεσιών που ανέφερα. Αυτό είναι δουλειά του υφυπουργείου μου. Ο δεύτερος πυλώνας είναι οι διαδικασίες. Πολλές φορές, στον Δημόσιο τομέα κρυβόμαστε πίσω από κανονισμούς και νομοθεσίες. Ο στόχος είναι να προσαρμόσουμε τις διαδικασίες και να είμαστε στον βαθμό που μπορούμε πιο ευέλικτοι, ώστε να πετυχαίνουμε τον στόχο μας. Δεν μπορούμε να λέμε δεν γίνεται, γιατί δεν το επιτρέπει ο νόμος. Τρίτος πυλώνας είναι η οργανωτική δομή του Δημοσίου. Η οργανωτική δομή του Δημοσίου, σήμερα, είναι προβληματική. Παρόλο που έχει περάσει η μεταρρύθμιση της δημόσιας υπηρεσίας, για εμένα αυτό που έχει περάσει είναι το 10% του τι θα έπρεπε να είχε περάσει. Δεν αγγίζουμε την ουσία όσον αφορά τις δομές του Δημοσίου. Ο τέταρτος πυλώνας, που είναι και ο πιο δύσκολος, είναι η κουλτούρα. Η αλλαγή κουλτούρας έχει το πιο μεγάλο αποτύπωμα σε όφελος, όμως έχει και τον πιο μεγάλο βαθμό δυσκολίας να το εφαρμόσεις. Γι' αυτό χρειάζεται σύστημα διακυβέρνησης, ώστε να φέρουμε μια διαχρονική αλλαγή προς όφελος της κοινωνίας, ανεξαρτήτως κυβέρνησης, υπουργείου. Αν ήταν να άλλαζα κάτι προσωπικά, ήταν να δημιουργήσω έναν ανεξάρτητο θεσμό για τη συνολική μεταρρύθμιση του κράτους, ο οποίος θα ήταν θεσμοθετημένος, με ενδιάμεσους σταθμούς και στόχους, για να είμαστε υπόλογοι στην κοινωνία. Αυτό είναι ένα συμβόλαιο το οποίο θα πρέπει να υπογράψει η πολιτεία με τον πολίτη.

Τι θα θέλατε να δείτε να αλλάξει στην κυπριακή κοινωνία;

Παρά το ότι οι ακαδημαϊκές μου γνώσεις επικεντρώνονται σε θετικές επιστήμες, για εμένα το πιο σημαντικό στοιχείο για αλλαγή είναι η παιδεία. Η παιδεία στην Κύπρο πρέπει να αλλάξει. Και όταν αναφέρομαι στην πτυχή της παιδείας δεν μιλάω για μαθήματα, σχολεία, σπουδές κ.τ.λ. Μιλάω για τον τρόπο σκέψης. Πώς διαμορφώνουμε κριτικούς πολίτες για να φτιάξουμε παιδιά τα οποία προβληματίζονται, αμφισβητούν, προσαρμόζονται στη νέα τάξη πραγμάτων, ώστε να έχουν δημιουργική σκέψη και την ικανότητα να επιλύουν σύνθετα προβλήματα. Όλες αυτές οι δυνατότητες μέσα σε μια ψηφιακή κοινωνία είναι πολύ σημαντικές. Είναι δουλειά της πολιτείας, χρειάζεται συντονισμένη προσπάθεια των αρμόδιων υπουργείων και θεσμών. Η κορωνίδα αυτής της λέξης «παιδεία» είναι θεσμοί και αξίες.